

Тема: Музика та сценічне мистецтво американського культурного регіону.

1. Музичний калейдоскоп Америки.
2. Особливості сценічного мистецтва американського культурного регіону.

Література:

- 1) Масол Л.М. Мистецтво (рівень стандарту, профільний рівень): підручник для 10 (11) класу закладів загальної середньої освіти / Л.М. Масол. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2018, с. 59 – 61;
- 2) Мистецтво (рівень стандарту, профільний рівень): підруч. для 10 (11) кл. закл. загал. серед. освіти / О.А. Комаровська, С.А. Нічкало, І.В. Руденко. – Харків: Вид-во «Ранок», 2018, с. 38 – 49, 55 – 57.

1. Музичний калейдоскоп Америки.

У жодній країні світу музичний фольклор не відрізняється такою строкатістю, як у США. Саме тут виявляються особливості тих етнічних груп, що утворюють багатонаціональне населення США, які, якщо судити з мови, побуту, суспільного устрою, повністю асимілювалися і підкорилися загально-американським традиціям.

На американському ґрунті збереглася і адаптувалася народна музика майже **всіх європейських країн**, що була перенесена вихідцями зі Старого Світу. В результаті торгівлі рабами і їхнього переселення до Америки, широко розвитку набула музика **народів Африки**. В місцевостях, де зосереджене корінне населення Америки, існує безліч видів **індіанської народної музики**.

Національна музика США ґрунтується на музичних традиціях, принесених з Європи, Африки, пізніше Азії, а також на традиціях американських індіанців і корінних жителів Гавайських островів. Всі ці культури асимілювали одна з одною і створили нову музичну культуру, нові музичні напрямки, які згодом поширилися в усьому світі.

Найдавнішою в регіоні є музика американських індіанців, що збереглась лише в резерваціях. **Вона відрізняється одноголоссям, пентатонічним складом, звуконаслідуванням голосів у природі** (голоси птахів і тварин, шум річок, шелест листя). Музичні інструменти індіанців – флейти, свистки, барабани, тріскачки.

Американська музична культура – явище відносно молоде. З самого початку свого формування (XVII ст.) вона була пов'язаною зі спадщиною Європи, перш за все з Великою Британією. **Пуританська мораль колоністів не давала розвиватися світським жанрам, дозволяючи лише спів псалмів.** Особливого поширення набув написаний **релігійний гімн**, який масово співали і поза церквою на релігійних зібраннях, що поклало початок виникнення духових оркестрів. В період революції 1775 – 1783 рр. і утворення держави США (1776 р.) поширення набули **патріотичні пісні** («Янки Дудль», «Зоряно-смугастий прапор», «Слався, Колумбіє»). Поступово музика міцно ввійшла до повсякденного життя – набуло популярності **домашнє музикування**: концерти салонного характеру, танці.

В кінці XVIII ст. відбулось формування американської професійної музики. У XIX ст. з'явився ряд симфонічних оркестрів. У 1883 р. відкрилася «Метрополітен-опера» в Нью-Йорку, з'явилися свої оперні театри в Чикаго, Новому Орлеані, Бостоні.

Одна з найвидатніших сторінок американської музики – творчість **Джорджа Гершвіна** (1898 – 1937 рр., походив з родини емігрантів з Одеси), який поєднав симфонічну музику та джазові елементи. Його найкращим твором вважають «Рапсодію у стилі блюз».

Геніальним «музичним винахідником», «майстром випадковостей», «дослідником тиші» і автором «музики мовчання» називають **Джона Кейджа** (1912 - 1992), представника музичного авангарду. Він говорив: «На Землі вібує все, і тому немає жодної речі, яку не можна б було почути». Квінтесенція його творчості – **п'єса для фортепіано «4'33»** - чотири хвилини і тридцять три секунди абсолютної тиші, впродовж яких глядач сам обирає звуки з довкілля і створює образи у своїй уяві.

Важливою складовою в музичному мистецтві США є різноманітні види і форми **афроамериканської культури**. У своїй музиці **афроамериканці зберегли багатотональні традиції мистецтва своїх пращурів**: високий ступінь естетичної обдарованості, сприйнятливості до нової культури, творчу потребу висловлювати своє світовідчуття в художніх образах, чудове ритмічне чуття, свободу м'язів тіла, специфічну манеру співу.

Починаючи з середини XX ст. афроамериканська музика США привертає до себе увагу в усьому світі. **Спочатку естрадні афроамериканські пісні, трагічні хорові спірічуелс** (з англ.

духовний) – пісні африканських невільників, для яких характерні щирі проникливі мелодії, що втілювали тугу, зневіру, глибину страждань, застосовувались ритми-«погойдування», колективні імпровізації, плескання в долоні, що поєднується зі стриманістю та емоційністю виконання, в текстах – звернення до Бога, ці пісні стали символом свободи, найбільш відома спірічуелс – «Коли святі крокують», **потім провісники джазу: регтайм** (з англ. розірваний час, виконувався на фортепіано способом, що імітує банджо, визначний автор – **Скотт Джоппін - «Артист естради»**), **блюз** (з англ. зневіра, хандра, зародився на бавовняних плантаціях в дельті Міссісіпі, тексти розповідали труднощі безправної людини, «імператриця блюзу» - **Бессі Сміт**), **джаз-банд, пізніше – суінга, сучасний джаз** (зародився на початку ХХ ст. в Новому Орлеані, найвідоміші виконавці **Луї Армстронг**, неофіційне звання – «Посол джазу», **Френк Сінатра, Елла Фіцджеральд, Чарлі Паркер, Дюк Еллінгтон** – композиція «Караван»), все це поступово увійшло до американської та європейської культури.

Американську музичну культуру неможливо уявити без творів в стилі **кантрі**. Це музичний напрямок, що бере початок від народної музики та народних танцювальних форм британських переселенців. Популяризація напряму пов'язана з творчістю Генка Вільямса (1940-і рр.) Відомі кантрі виконавці – **Джиммі Роджерс, Генк Вільямс, Джонні Кеш, Петсі Клайн**. Найбільш відома група в стилі **кантрі-рок «Гглз»**, її хіт на усі часи - «Готель Каліфорнія».

Рок-музика – узагальнена назва численних напрямів і стилів американської музики другої половини ХХ ст.: від рок-н-роллу (з англ. гоїдатися й хитатися) до «важкого металу». Найвидатніші виконавці рок-н-роллу **Елвіс Преслі, Чак Беррі**. У різних напрямках творив **Джимі Хендрікс** (за версією журналу «Rolling Stone» кращий гітарист світу). До золотого фонду американської музики увійшли пісні **Боба Ділана**, володаря премій «Греммі» та «Оскар».

Зазвичай рок-музика протиставляється **поп-музиці**, головними рисами якої є простота і невибагливість музичного супроводу, легкі для сприйняття мелодії, чіткі та зручні для танців ритми. Поп-музика породила такий феномен як поп-зірка (визнаний король поп-музики **Майкл Джексон**). Королевою поп-музики вважається **Мадонна**, принцесою – **Брітні Спірс**.

Музика і танцювальні ритми Латинської Америки – строката мозаїка з фольклору різних країн та етносів, **переплетіння португальського, іспанського, африканського, індіанського коріння**.

Латинська Америка подарувала світу особливу музично-танцювальну культуру. З Аргентини походить **танго** (11 грудня відзначається Міжнародний день танго, в день народження композитора, актора і співака **Карлоса Гарделя, 1890 - 1935**). **Астор П'яццола (1921 - 1992)**, композитор і виконавець, автор понад 300 танго. Він винайшов сучасний стиль – «нове танго». Найпопулярніша композиція «**Лібертанго**».

Символом Бразилії є **самба**, Куба – батьківщина **румби** (найвідоміша румба – пісня «Guantanamera» **Хосе Фернандеса Діаса, 1908 - 1979**) і **ча-ча-ча** (безтурботний, бешкетний настрій, характерний рух – мінімальне просування). Латинська Америка стала батьківщиною танцю-бойового мистецтва **капоейри**.

Всесвітньо відомий бразильський композитор **Ейтор Віла Лобос (1887 - 1959)**, творець національної професійної музики.

2. Особливості сценічного мистецтва американського культурного регіону.

Професійний американський театр зародився одночасно з появою на карті світу нової держави – США у 1776 році. І раніше переселенців розважали різного роду видовищами, однак влада ніколи не захочувала до побідного, оскільки погляди тоді були суворі. Учасники вистав нерідко викликалися до суду. Не дивлячись на це, йшли любительські вистави, з'являлись п'єси. На афішах обов'язково підкреслювалось, що вистави даються у виховних цілях.

У ХІХ ст. американський театр пройшов той самий шлях становлення, що і європейський. З захопленням в Новому світі сприйняли все, що було пов'язано з **романтизмом** (пафос протесту, особиста самостійність, наповнений пристрасстю та темпераментом акторський стиль). Серед **американських акторів романтиків** найбільш видатний **Едвін Форрест (1806 - 1872)**. Про нього писали, як про актора з «нелюдськими пристрасстями», потужною енергією, що може «розірвати» в найбільш драматичні моменти п'єси. Іншим стилем виконання відзначалась гра **Айри Олдріджа (1805 - 1867)**. Чорношкірий актор не був визнаний у Америці, а прославився на сценах європейських театрів. Він був стриманішим і м'якшим, ніж Форрест, його персонажі зберігали простоту і

природність навіть у найсуттєвіших епізодах. Останнім великим американським трагіком XIX ст. став **Едвін Бут** (1833 - 1893). Коли він грав роль Гамлета, глядачі завжди до останнього сподівались, що він залишиться живим, і не буде «подальшого мовчання». Він притримувався романтичної манери гри, щиро страждаючи, роз'ятрюючи свій мозок і серце. Його доля склалась трагічно. У 1865 р. застрелено американського президента Авраама Лінкольна, а убивцею був Уїлкс Бут, рідний брат актора. Едвін зміг довести, що він не причетний до вбивства, але його кар'єру це похитнуло.

На межі XIX – XX ст. в американському театрі утвердилась власна система театральної справи, відмінна від європейської – **бродвейська**. Одна й та ж вистава йшла день за днем, а коли збори зменшувались, сходила зі сцени. Тоді ж театральному життю Америки розділилось на **два напрями**: комерційний бродвейський театр та малі театри. Вистава «Оклахома» композитора Річарда Роджерса ознаменувала народження **мюзиклу** (20-ті рр. XX ст.) Класикою американського мюзиклу є «**Вестсайдська історія**» з музикою Леонарда Бернстайна (1957 р., її екранізація у 1961 р. отримала 10 премій «Оскар»). На Бродвеї побачили світло рампи відомі твори англійського композитора **Ендрю Ллойда Вебера** – рок-опера «Ісус Христос - суперзірка», мюзикли «Кішки», «Привид опери».

Бродвейські комерційні театри не мали постійної трупи. **Бродвейські вистави** – особливий вид театрального мистецтва, розрахований, в першу чергу, на смаки масової публіки. Поєднання пісень та танців, гострий сюжет, чарівні, зухвалі та темпераментні герої, мелодії, які було легко запам'ятати, - це і до сьогодні приваблює публіку. Участь в мюзиклі вимагає від акторів різнобічних обдарувань, вони завжди працюють з повною віддачею. Кращі мюзикли Бродвею поетичні, однак їм притаманний дуже активний, навіть агресивний вплив на публіку – актори безпосередньо звертаються до глядачів, діалоги різко змінюються піснями та танцями, для вистав характерна підвищена емоційність.

Після того, як у 1923 р. на гастролі до США приїхав Московський Художній академічний театр, американські глядачі були вражені системою Станіславського. Цю систему у США пропагував **Лі Страсберг** (1901 - 1982). Його акторську студію прославили **Марлон Брандо, Род Стайгер, Джейн Фонда, Аль Пачино**.

Перший американський драматург **Юджин О'Ніл**, його послідовники **Артур Міллер** та **Теннесі Уїльямс** у середині XX ст. запропонували свій варіант реалістичного психологічного театру. Головним для осягнення суті подій і характерів діючих осіб став не розум, а «чуттєве знання». Воно засновується на життєвому досвіді та емоційній пам'яті акторів.

«**Лівінг тієтр**» - живий театр (засновники **Джуліан Бек** та **Джудіт Маліна**), створений у 1951 р., різко протиставив себе Бродвею. Цей театр являє собою найбільш зухвалий і послідовний варіант **театрального авангарду**. Вистави вражають відвертістю, порушенням будь-яких заборон, незвичайною манерою гри акторів. Головний мотив вистав – протест, абсолютна свобода. З часом американський авангард породив нову форму вистав – **позавербальний театр**. В останні роки XX ст. цей тип театру поширився по всьому світу. Головна ідея сформульована ще у 1960-ті рр.: **слова брешуть, мова нещира, а тіло говорить правду**.

Не дивлячись на різноманітне театральному життю США, успіх до акторів нерідко приходив у кіно, в той час як драматична сцена так і не змогла піднятися до європейського рівня.

Одним з найпрестижніших оперних театрів світу є «**Метрополітен-опера**» в Нью-Йорку. Оперна трупа, заснована у 1880 р., з 1966 р. працює у спеціально побудованому театрі в Лінкольн-центрі.

Джордж Баланчін (1904 - 1983) – **основоположник сучасного американського балету**. У своєму балеті «Коштовності» він втілює ідею «чистого» злитого з музикою танцю, що не потребує декорацій і «допомоги» літературного сюжету. Кожна з трьох частин присвячена певному коштовному камінню – «Смарагди», «Рубіни», «Діаманти».

Айседору Дункан (1877 - 1927), **засновницю «вільного танцю»**, і досі називають прекрасною «босоніжкою». У пошуках виразності вона орієнтувалась на пластику танцівниць античної Греції. Ученицям своїх хореографічних шкіл вона говорила: «Я не навчаю вас танців. Я хочу навчити вас літати, як птахи, гнутися, як молоді дерева від вітру, радіти, як уранці метелики, дихати вільно, як хмаринки, стрибати легко, як сіра кішка».

Відкриття в танці **модерн** пов'язані з іменами **Марти Грехем** (1894 - 1991) та **Хосе Лімона** (1908 - 1972), які створили несхожі, унікальні техніки, відкривши нові виразні можливості людського тіла. У постановках М.Грехем втілювався її інтерес до американської історії і фольклору. У творчості Х.Лімона, мексиканця за походженням, відображено синтез модерна, мексиканських та іспанських

традицій. В основні його техніки – невід’ємність протилежних, але одночасних напрямків руху: падіння і вставання, «гра з гравітацією». Всесвітню славу Х.Лімону приніс одноактний балет «Павана Мавра», за мотивами трагедії В.Шекспіра «Отелло».

Куба подарувала світовому мистецтву балетмейстера і танцівника **Альберто Алонсо** (1917 - 2007), в хореографії якого балетна класика органічно поєднана з латиноамериканськими та іспанськими елементами. Алонсо є автором хореографії та лібрето **«Кармен-сюїти»**. Музичну партію створив **Родіон Щедрін**, партію Кармен на прем’єрі у 1967 р. виконала **Майя Плісецька**.

Питання для самоперевірки

1. Автор п’єси для фортепіано «4’33»?
2. Кого вважають королем рок-н-ролла, королем поп-музики та королевою поп-музики?
3. Особливості мюзиклу.
4. Особливості Бродвейських вистав.
5. Чому день танго святкують 11 грудня?